

Procés Participatiu per la Llei de Patrimoni Cultural

Document de resultats del debat sectorial sobre Patrimoni Documental i Patrimoni Bibliogràfic

Introducció

El Departament de Cultura posa en marxa un procés participatiu per a l'actualització i millora del règim de protecció i conservació del patrimoni cultural català amb els objectius següents:

- Informar la ciutadania d'aquesta iniciativa de regulació i ordenació del patrimoni cultural a Catalunya.
- Organitzar un diàleg social ampli i divers sobre la normativa en matèria de patrimoni cultural al llarg del territori català.
- Emprar els resultats del procés en la definició de la llei i de les actuacions associades, traslladant la informació obtinguda als grups parlamentaris amb l'objectiu de contribuir en el debat polític entorn a l'avantprojecte de la Llei de patrimoni cultural.

La finalitat és conèixer l'opinió de la ciutadania en general, les entitats i els sectors professionals relacionats amb aquesta matèria sobre com es pot actualitzar i millorar el règim de protecció, conservació, acreixement, investigació, difusió i foment del patrimoni cultural català.

Aquest procés participatiu es va iniciar al mes d'octubre de 2024, i finalitzarà al desembre del mateix any. Es preveu la celebració de 6 sessions de debat territorials, presencials, i 6 sessions de debat sectorials, virtuals.

El present document recull els resultats relatius a la sessió de debat sectorial sobre Patrimoni Documental i Patrimoni Bibliogràfic.

Data, horari i ubicació

19 de novembre de 2024 de 10h a 12h de manera virtual a través de la plataforma Zoom.

Agenda de la sessió

10.00h a 10.15h: Benvinguda i reflexions per a una nova Llei del Patrimoni Cultural Català

10.15h a 10.20h: Context del procés participatiu

10.20h a 11.15h: Dinàmica 1: Debat entorn als eixos 1 i 2

11.15h a 11.55h: Dinàmica 2: Debat entorn a l'eix 3

11.55h a 12.00h: Conclusions, properes passes i tancament de la trobada

Persones participants

Van assistir un total de 35 persones a la trobada, de les quals 20 eren dones (57%), i 15 eren homes (43%).

Resultats de la sessió

Eix 1. Definició de Patrimoni i Eix 2. Competències i coordinació

L'objectiu de la dinàmica era, a través d'un conjunt de preguntes plantejades, obrir el debat entre les persones participants per tal de recollir aportacions entorn a la definició de patrimoni que escauria que incorporés la futura Llei, així com la identificació d'elements clau a incorporar-hi en relació al marc competencial i la coordinació entre agents, amb la voluntat d'actualitzar el text així com de resoldre'n les mancances i disfuncionalitats.

La dinàmica s'ha dividit en dues parts, 2-3 minuts de reflexió personal, i després el debat entorn a les preguntes per a la reflexió.

Resultat del debat:

Eix 1. Definició de Patrimoni

Missatges clau:

- La definició del Patrimoni cultural podria vincular-se al concepte de llegat.
- S'identifica com a clau la definició dels criteris que donen la consideració de patrimoni a un element.
- El reconeixement del patrimoni cultural com a un dret social permetria garantir-ne la protecció i l'accessibilitat.
- La protecció del patrimoni digital i la digitalització del patrimoni són elements que caldria incorporar a la nova Llei.

Aportacions i contingut de la conversa:

- Es debat entorn a la vinculació del concepte de *llegat* a la definició del patrimoni cultural.
 - o Es comenta que és diferent la representació del què és la societat catalana actual del que s'identifica com a llegat, que té una forma més àmplia.
 - o Es proposa que, per definir el patrimoni, es pensi en el llegat que es vol deixar al futur. Es pregunta fins a quin punt les administracions públiques poden tenir un rol en influir en la creació del patrimoni amb visió de futur o bé si és la societat qui anirà preservant allò que es pugui. És a dir, es planteja quin nivell de pro activitat es vol tenir en generar polítiques, estructures organitzatives i tècniques de conservació per a poder garantir la conservació del patrimoni.

- Es comenta que el concepte de llegat i el d'herència són diferents, però que tanmateix aborden la motxilla cultural d'una societat i d'un territori. El país ha canviat i el seu patrimoni és fruit del context.
- Es planteja sobre com es pot acollir i incorporar el patrimoni, representacions o elements documentals de diverses comunitats que viuen a Catalunya. Es planteja el dubte de si la definició hauria d'incloure conceptes com "identitat" i "memòria" de la societat catalana.
- Es proposa que per a la definició es tingui en compte la definició de la UNESCO, i que s'estableixi una definició que entengui la cultura com a canviant i que, així, es pugui actualitzar.
- Es comenta la necessitat que el nou articulat contempli les noves concepcions del patrimoni, com per exemple, els elements documentals digitals privats.
- Es parla de la necessitat que el nou text reconegui i posi en valor el rol dels arxius.
- Es planteja quins haurien de ser els criteris per a considerar que un element té un valor patrimonial.
 - Es considera que el temps no hauria de ser un criteri únic per a considerar que un element té valor patrimonial. La restricció del temps a vegades pot ajudar però també pot resultar negativa en alguns casos. Tanmateix, es comenta que no posar límits pot també generar problemes de gestió.
 - Es considera que caldria tenir en compte criteris de tipus qualitatius.
 - En termes de patrimoni documental i patrimoni bibliogràfic, molts documents tenen un valor per la seva vinculació a un moment editorial, per exemple, i es debat si ha d'anar vinculat a la dimensió temporal, on es marca la línia actual entorn als 100 anys. En els documents sonors també hi ha unes dates establertes. Hi ha elements que valdria la pena revisar com per exemple el fet que, en els documents sonors, es considera patrimoni tot allò que es rep en dipòsit legal, però es considera històric el que és anterior a la realització d'aquest dipòsit.
 - Es planteja que es podria explorar si les noves tecnologies podrien ajudar a sistematitzar o ordenar la identificació dels béns que haurien de ser patrimoni des del seu naixement o sorgiment.
- Es parla de la necessitat que la definició del patrimoni cultural li doni la consideració de dret social, garantint-ne la conservació i l'accessibilitat. La consideració de dret hauria de permetre abordar problemàtiques actuals com l'accessibilitat als arxius, que actualment, en alguns casos, és molt restrictiva.
- Es remarca la necessitat que la definició de patrimoni sigui prou precisa per a garantir la seva aplicabilitat. Així, no cal confondre les definicions de tipus antropològic, mediàtic o filosòfic, de les definicions de tipus legal.
- D'altra banda, s'apunta que la definició hauria de ser suficientment flexible per adaptar-se al pas del temps, però mantenint l'essència perdurable del patrimoni.
- Es comparteix la preocupació entorn a la protecció del patrimoni de les persones escriptores. Es tracta d'un àmbit específic en l'espectre documental que potser requeriria especificacions per a la seva conservació.
- Sobre el patrimoni digital i la digitalització de patrimoni:

- Es planteja el dubte de si la nova Llei hauria d'incloure el patrimoni digital, o si hauria de ser inclòs a la Llei d'Arxius.
- Es comenta la necessitat de comptar amb un repositori digital comú de la Generalitat per tal d'assegurar la conservació i protecció del patrimoni digital.
- Es parla de que seria interessant digitalitzar les peces patrimonials privades, promovent la creació de col·leccions privades digitals.
- Es comenta que caldria sistematitzar els processos de digitalització per tal de tenir molt clar quins béns patrimonials es digitalitzen, i per què.
- Es comenta que caldria que la nova Llei recollís la importància d'identificar correctament el patrimoni bibliogràfic per tal de poder preservar-lo adequadament.
- Es destaca que el patrimoni bibliogràfic sovint es vincula a allò publicat i distribuït massivament, però aquesta perspectiva es considera restrictiva. Es proposa una visió més àmplia que inclogui tota la producció documental de valor intrínsec generada a Catalunya.
- Es proposa definir el patrimoni bibliogràfic i documental com aquella producció escrita, sonora o audiovisual generada a Catalunya, o relacionada amb l'interès cultural del territori. Inclou codificacions diverses, com ara la llengua, la música o el Braille.
- Es consideren béns materials i immaterials essencials aquells que són fonamentals per comprendre l'herència històrica, cultural i artística de Catalunya, i que cal preservar i transmetre a les generacions futures.
- Es considera que els arxius són serveis públics essencials en la conservació del patrimoni i la memòria del país, la gestió documental i la garantia dels drets d'accés a la informació i transparència. Es defensa que l'accés als arxius és un dret fonamental.
- Es destaca que el patrimoni documental digital privat té un impacte significatiu en la societat actual, i s'hauria d'incloure dins del concepte de patrimoni documental.
- Es remarca que el patrimoni documental català és diversificat territorialment, representatiu d'èpoques històriques i expressions culturals, i té un valor excepcional. Es defensa la necessitat de millorar-ne la governança i atendre àmbits específics, com l'activitat política i les empreses públiques.
- Es posa en relleu que la promoció del patrimoni immaterial ha d'incloure llenguatges artístics propis, tradicions i formes d'expressió vinculades a la cultura catalana.
- Es considera que el patrimoni bibliogràfic català ha de recollir tot el que es publica a Catalunya, sobre Catalunya o en llengua catalana, independentment de la ubicació geogràfica.
- Es destaca la necessitat de reflexionar sobre la creació de continguts culturals generats per la intel·ligència artificial i el seu impacte en la societat.
- Es subratlla que el patrimoni digital arxivístic inclou totes les dades generades electrònicament per persones físiques o jurídiques, i es considera un recurs essencial per a la memòria i el desenvolupament de la societat catalana.

Eix 2. Competències i coordinació

Missatges clau:

- Els perfils professionals que treballen en l'àmbit del patrimoni actualment requereixen d'una formació que incorpori la digitalització.
- La gestió del patrimoni requereix de perfils professionalitzats diferenciats.
- Existeix la preocupació d'elaborar diferents instruments de salvaguarda i emergència per a la protecció del patrimoni en relació a la emergència climàtica.
- El patrimoni privat requereix d'incentius específics per a la seva conservació.

Aportacions i contingut de la conversa:

- Es planteja la necessitat de que els perfils professionals que es defineixen per a la gestió i protecció del patrimoni tinguin competències digitals per a poder respondre les necessitats actuals del sector.
- Es comparteix la necessitat d'entorns organitzatius amb major especialització i complexitat per a poder realitzar una correcta gestió i protecció del patrimoni. Això pot implicar la necessitat de centres més ben dotats tècnicament en termes de capacitat de recursos i tecnològicament, així com un personal amb especialització directa en la gestió del patrimoni.
- Es comparteix la inquietud d'elaboració de diferents plans de salvaguarda: plans de protecció del patrimoni que abordin reptes actuals com ara l'emergència climàtica. El nou articulat podria preveure la realització d'aquests plans així com identificar qui seria l'organisme responsable d'elaborar-los així com les responsabilitats d'execució.
- Es debat entorn a la necessitat d'impulsar polítiques actives de prevenció específiques per al patrimoni privat. Les institucions no arriben a assumir tot el què actualment es troba en l'àmbit privat, per això és necessari que les persones actualment responsables tinguin incentius per a aquesta protecció, per assegurar que aquest patrimoni no acabi en magatzems sense cura o contenidors.
- Es proposa que la regulació del patrocini o el mecenatge podrien ser mecanismes a articular per facilitar la gestió, conservació i protecció del patrimoni, especialment el de titularitat privada.
- Es comparteix que, el fet que les persones que donen un fons tinguin beneficis fiscals, genera dificultats als arxius ja que no els poden absorbir. Es podrien articular incentius per a què aquests fons documentals es conservin però allà a on s'han generat.
- Es proposa l'articulació de mecanismes que permetin la protecció de fons documentals d'empreses que es trobin en un procediment judicial. No queda clar si hi ha procediments actualment establerts que garanteixin la cura i protecció d'aquests fons.
- Es planteja que es podria fer un anàlisi sobre el funcionament dels instruments de protecció del patrimoni (BCIN i BCIL) per a poder introduir-hi correccions i modificacions que permetin una millor articulació d'aquests mecanismes per a garantir la protecció del patrimoni.

- Es proposa la promoció d'espais de coordinació en la gestió i protecció del patrimoni que s'apropin a la dimensió territorial. Així, es referencia com un model a analitzar el del Consorci d'Administració Oberta de Catalunya. Es planteja que aquest model podria permetre donar serveis de millor qualitat.
- Es proposa el reconeixement del paper de les associacions i entitats i la seva feina pel que fa a la detecció i preservació de fons documentals, així com al seva rellevància per les comunitats. Es proposa que la nova Llei les incorpori i els reconegui algunes competències (per exemple, pel que fa a la gestió d'arxius).
- En el cas concret del patrimoni musical, es planteja la necessitat de coordinació amb diferents agents que no solen estar molt vinculats al sector patrimonial però que conserven el patrimoni musical: musicòlegs, editorials, intèrprets, sales, registradores... Cal un pla per coordinar-se estratègicament amb aquests actors.
 - o Entre aquests agents, també cal tenir en compte les persones que creen i són autores dels béns patrimonials.
- Es proposa establir un marc de contacte entre els agents implicats i definir un calendari de seguiment per garantir una aplicació efectiva de les polítiques patrimonials.
- Es considera fonamental definir clarament les competències i funcions dels agents implicats. Es destaca que no poden tenir les mateixes competències els responsables de la protecció que els encarregats de la investigació. Cal establir rols específics per a cada agent, ja sigui de caràcter públic o privat.
- Es recomana delimitar l'àrea d'actuació de cada institució, tant a nivell geogràfic com tècnic, per evitar solapaments i garantir una cobertura integral del territori.
- Es proposa incloure competències específiques per identificar i gestionar noves formes de patrimoni cultural que puguin sorgir, assegurant que quedin recollides a la Llei.
- Es destaca la necessitat d'una visió de futur, amb polítiques actives de prevenció i conservació del patrimoni. Es considera essencial donar visibilitat als arxius públics i eclesiàstics, atesa la rellevància històrica dels documents que custodien.
- Es suggereix establir una potestat sancionadora efectiva, amb normatives clares que facilitin la digitalització dels fons patrimonials i garanteixin l'accés obert i protegit als recursos digitals.
- Es recomana que les competències en patrimoni bibliogràfic incloguin la gestió i distribució del pressupost per a la selecció i adquisició de col·leccions, amb un èmfasi especial en la preservació, conservació i accessibilitat del patrimoni cultural català.
- Es proposa crear grups de treball, permanents o temporals, encarregats de reflexionar sobre la protecció i inclusió de noves formes de patrimoni. Aquests grups haurien de coordinar-se amb un organisme central amb capacitat de decisió.
- Es considera necessària una estratègia proactiva a nivell de país, impulsada per la Direcció General del govern, que integri la resta d'administracions, especialment a escala territorial. Es suggereix la creació de comissions permanents per assegurar la implementació de la nova Llei.
- Es proposa que la nova Llei garanteixi la preservació a llarg termini i l'accessibilitat de les col·leccions digitals de biblioteques, museus i arxius públics.

- Es destaca que els agents implicats inclouen totes les institucions que custodien patrimoni cultural català, ja siguin museus, biblioteques o arxius, de titularitat pública o privada. Es considera imprescindible que aquestes institucions treballin coordinadament per assolir l'objectiu comú de preservar i facilitar l'accés al patrimoni cultural català.
- Es proposa reforçar la col·laboració entre ajuntaments, Generalitat i govern central per garantir que les polítiques de protecció del patrimoni siguin coherents i eficaces a tot el territori.

Eix 3. Reptes en l'àmbit del Patrimoni Cultural

Missatges clau:

- L'emergència climàtica és un repte que el nou articulat haurà d'abordar en múltiples dimensions i implicacions.
- Cal assegurar que el règim sancionador actual s'implementa, i complementar-lo amb incentius econòmics per les persones propietàries de béns patrimonials.

Aportacions i contingut de la conversa:

- Es comenta la necessitat d'abordar en el nou text reptes com ara la intel·ligència artificial, la transversalitat de gènere o l'emergència climàtica.
- Es parla de la necessitat de preparar els edificis que serveixen com a espais de gestió, conservació i protecció del patrimoni per a afrontar l'emergència climàtica.
- Es planteja la realització d'una auditoria sobre l'estat del patrimoni cultural a Catalunya en termes d'emergència climàtica, per així poder identificar les necessitats d'adaptació i poder preparar plans d'emergència.
- Es comparteix la preocupació entorn a la despesa energètica dels dipòsits.
- Es proposa que, a banda del règim sancionador, es prevegin també incentius econòmics per les persones particulars propietàries de patrimoni que gestionen correctament el patrimoni.
- Es proposa implementar accions centrades en l'eficiència energètica en la gestió patrimonial, així com unificar criteris i coordinar esforços en matèria de digitalització.
- Es destaca la importància de considerar l'emergència climàtica en la preservació del patrimoni, tant pel que fa a la transformació digital (reducció de l'ús de paper) com per a la protecció dels edificis patrimonials i la documentació davant de canvis ambientals.
- Es considera necessari preveure la viabilitat econòmica de les disposicions de la nova Llei per garantir-ne l'aplicabilitat.
- Es proposa desenvolupar noves formes de prevenció i polítiques actives de protecció, incloent-hi la construcció d'equipaments adequats i la realització de prediccions de futur per afrontar reptes emergents.
- Es posa èmfasi en la importància del canvi climàtic i l'impacte de la transformació digital en la difusió i visibilització del patrimoni digital.

- Es suggereix incloure el patrimoni creat per intel·ligència artificial (IA) dins de les noves definicions de patrimoni cultural.
- Es proposa crear infraestructures digitals, com ara plataformes obertes, per facilitar l'accés a col·leccions digitalitzades.
- Es recomana tenir en compte el canvi climàtic en les polítiques de preservació i conservació del patrimoni cultural català, apostant també per la digitalització dels fons bibliogràfics.
- Es considera necessari conèixer i actualitzar els criteris que defineixen els béns culturals d'interès nacional (BCIN) i altres categories de protecció.
- Es destaca la necessitat d'establir un règim sancionador clar i aplicar-lo de manera efectiva, dotant-lo de mitjans materials i humans suficients per garantir-ne la implementació.
- Es proposa endurir el règim sancionador i fer-lo general, independentment de la condició de cada element patrimonial.
- Es posa en relleu la necessitat de garantir la sostenibilitat de les mesures de conservació actuals, especialment en un context d'augment sostingut de les temperatures.
- Es recomana millorar els mecanismes de control i sanció en la protecció del patrimoni cultural mitjançant noves tecnologies de vigilància i la creació d'un sistema de denúncies ciutadanes.
- Es proposa facilitar l'accés als registres de classificació de béns protegits, garantint alhora la protecció de les dades personals.
- Es considera necessari definir una política clara d'adquisicions per als principals equipaments culturals, dotant-los de més recursos per a la difusió del patrimoni.
- Es destaca la importància de fomentar l'accessibilitat i visibilització del patrimoni cultural per a tota la ciutadania, ressaltant que es tracta d'un bé públic de gran valor social.
- Es recomana millorar la coordinació entre experts, incloent-hi especialistes tecnològics, per garantir una gestió patrimonial més eficaç.
- Es suggereix condicionar l'atorgament de subvencions a la difusió activa del patrimoni cultural.
- Es proposa incrementar la dotació de recursos i experts per valorar prospeccions i adquisicions de noves formes de patrimoni.
- Es planteja desenvolupar una estratègia nacional per identificar i recuperar béns patrimonials perduts o deslocalitzats.

Properes passes

- Es poden fer arribar els comentaris o matisos que escaiguin per a complementar aquest document.
- Es pot seguir participant a través del [Portal Participa](#), a l'apartat "Proposa".
- Es publicaran les conclusions de totes les sessions de debat, així com un informe final del procés participatiu.